

DOI: <http://doi.org/10.15407/bv2020.05.038>

УДК 378(71)-054.72(=161.2)

Олеся Дзира,

кандидат історичних наук,
завідувачка відділу зарубіжної україніки, ORCID: 0000-0002-3928-3824,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
вул. Володимирська, 62, Київ, 01001, Україна
e-mail dzyraolesya@gmail.com

Вищі навчальні заклади діаспори Канади як засіб збереження національної ідентичності (1918–1939)

У статті висвітлюється історія зародження та розвитку української вищої освіти в діаспорі Канади у міжвоєнний період. Охарактеризовано як розвивались українознавчі студії в бурсах та інститутах діаспори. Наголошується на важливості їх запровадження до освітнього процесу для національно-патріотичного виховання молоді. Приділено увагу навчанню українських студентів у канадських вищих навчальних закладах та організації ними молодіжних гуртків.

К л ю ч о в і с л о в а: українська діаспора Канади, українські вищі навчальні заклади в еміграції, бурси, інститути, громадські організації українства в Канаді.

Сучасна наука потребує окремих досліджень та комплексних, узагальнюючих праць про освітній сегмент організованого життя українства в діаспорі. Вищі освітні заклади стали осередками української культури в Канаді, які допомагали виховувати почуття національної гідності в українських іммігрантів. Окрім цього вони заклали підґрунтя для розбудови українських наукових установ у Канаді. Тому актуальним стає визначення ролі української спільноти у розбудові вищої освіти, а також висвітлення питання освітнього рівня української діаспори в Канаді крізь призму ініціативи громадських діячів, просвітників, викладачів, котрі доклали значних зусиль задля становлення українських освітніх закладів за океаном.

Стан дослідження. Проблемам розвитку української освіти в Канаді присвячено низку наукових праць, переважна більшість з яких не відривається від контексту загальної історії, опису суспільного становища українців Канади. Так, відомий історик М. Марунчак значно більше уваги приділив вивченню розвитку шкіл порівняно з інститутами. У його дослідженні є цілий підрозділ з описом студентських спілок [8]. Про створення та функціонування вищих навчальних закладів подано розлогу інформацію в ювілейних альманахах, виданих науковими діячами, які самі активно займалися розбудовою цих установ. Такими працями є, наприклад, Ювілейна книга 25-ліття Інституту ім. Михайла Грушевського в Едмонтоні та Ювілейна книга 25-ліття Інституту ім. Петра Моги-

ли в Саскагуні [15; 16], доповнені опублікованими джерелами. Серед матеріалів першої вирізняється ґрунтовна стаття П. Лазаровича, ректора Інституту ім. М. Грушевського та голови Союзу українців самостійників (далі – СУС) [6]. У другій публікації безсумнівно найважливішою є масштабна стаття ректора Інституту ім. П. Могили та голови СУС Ю. Стечишина [12]. Останній у своїх дослідженнях неодноразово звертався до освітньої проблематики в Канаді [13; 14]. Із сучасних українських науковців вивченням вищої освіти в Канаді у першій половині ХХ ст. займалась О. Ковальчук [4; 5]. Дослідниця висвітлювала роль інститутів та бурс у збереженні українцями їхньої культури та історичної пам'яті.

Мета статті – висвітлити розвиток вищих навчальних закладів української діаспори Канади у міжвоєнний період. Відповідно мети поставлено такі завдання: 1) проаналізувати становище вищих освітніх закладів українців у Канаді у міжвоєнний період як осередків українознавчих студій; 2) оцінити вплив розвитку освіти в діаспорі на громадське життя українського населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Крім рідних шкіл, які зазвичай відвідували діти шкільного віку, перші поселенці дбали і про інститути для молоді. Ці установи не лише забезпечували учнів, студентів приміщенням і харчуванням, що особливо важливо було для тих, хто жив поза містом (а їх була переважна більшість), але й стали виховними інституціями. Усі вони утримува-

лись головним чином коштом батьків, українських громадських організацій, церкви та меценатів. Перший заклад такого типу «Українська бурса» був організований в Едмонтоні (1912 р.) [5, с. 106–108]. У 1915 р. відкрилися бурси ім. А. Коцка (проіснувала лише до 1917 р.) та ім. А. Шептицького (проіснувала до 1925 р.) [14, с. 10]. При останній діяло студентське товариство, яке видавало власний журнал «Діамант дорогий» [8, с. 95]. Це свідчило про високий рівень національної свідомості серед просвічених кіл українців діаспори, готових власним коштом засновувати й підтримувати навчальні заклади, котрі мали плекати почуття гордості у дітей за їхню батьківщину і забезпечувати знаннями, які б не давали забути про своє українське походження.

У 1916 р. світською інтелігенцією та студентами була заснована бурса ім. П. Могили (у 1917 р. набуває статусу інституту). Ініціативу заснувати інститут приписують двом студентам: А. Кібзею і В. Свистуніві. Заклад мав готувати громадських провідників з числа учнів середніх шкіл та студентів університетів [3, с. 121]. Юридично діяльність Інституту визначалась Актом про компанії 1917 р., згідно з яким він був зареєстрований. Дирекція не хотіла, щоб виш був у приватній власності («Український голос», 1917, ч. 39) [12, с. 69–70]. Згідно із Статутом, Інститут мав давати дешево, а деяким студентам і безкоштовно, освіту, проводити курси з українознавства, тим самим виховувати молодь у проукраїнському дусі [11]. Навчалось у виші від 40 до 150 чол. залежно від економічної ситуації в країні. Першим ректором Інституту ім. П. Могили став В. Свистун, а його наступниками упродовж 1921–1939 рр. були Ю. Стечишин, М. Зюбрак, В. Буряник, В. Сарчук, І. Кіщук. Загалом до обов'язків ректорів українських інститутів Канади входили: нагляд за дисципліною та навчальним процесом у начальному закладі, призначення предметів, вибір підручників, контроль за бібліотекою, представлення інституту в пресі, департаменті й перед суспільством, подання звітів про його роботу [12].

Інститут ім. П. Могили став основним предметом боротьби між національно свідомою інтелігенцією, яка інкорпорувала інститут вільним від належності до будь-якого віросповідання, і єпископом Никитою Будкою, котрий вимагав для інституту статусу католицької школи. Позицію дирекції інституту активно обстоював «Український голос»: «На перше місце ми кладемо українство, а релігійне виховання на другим місці, бо всі ми ук-

раїнці, члени одного народу, а не члени Греко-католицької чи Православної церкви» («Український голос», 16 квітня 1916 р.). Тоді єпископ Будка зробив заяву, що інститут не зможе розраховувати на підтримку греко-католиків, якщо він не буде записаний на єпископську корпорацію так само, як церкви [13, с. 19]. З цього приводу розгортається жорстка полеміка в пресі. Греко-католицька церква засуджувала своїх парафіян, які віддавали своїх дітей до цієї установи. Тиск з боку греко-католицького духовенства змусив засновників інституту та членів редакції «Українського голосу» у липні 1918 р. на спеціальних зборах мирян ухвалити рішення про формування Української греко-православної церкви в Канаді. Воно було продиктовано небажанням наголосити на відмінностях католицької та православної конфесій, а вказати на патріотичне повернення до віри своїх предків, котрі були змушені зректися її та приєднатися до Риму 1596 р. [3, с. 122].

Для кращої організації роботи Інституту проводились регулярні з'їзди його членів та гостей, на яких вирішувались і питання матеріального забезпечення вишу. Збір коштів проходив також під час так званої «коляди», коли спеціальні робітники-колектори їздили провінціями Канади і збирали гроші на діяльність інституту. Різним громадським активістам розсилали листи з проханнями пожертвувати. Писали про свої потреби в ЗМІ. Така система збору грошей діяла і в інших українських освітніх закладах Канади. Особливо вони потребували допомоги в часи економічних негараздів у країні. На з'їздах інституту розглядалися і питання підтримки українців у «Старому краї», визначалися напрями руху в громадській діяльності. Інститут ім. П. Могили щорічно проводив так звані народні з'їзди в Саскатуні, його філія – у Вінніпезі, а Інститут ім. М. Грушевського – в Едмонтоні. Варто відзначити, що Інститут ім. П. Могили активно співпрацював з освітніми закладами у згаданих містах (його філіями) і запроваджував у них тогочасну освітню систему. Наприклад, восени 1927 р. вже було оголошено єдиний конкурс студентів для всіх трьох вишів, а з 1930-го вони розпочинають вести спільне господарство [13, с. 26].

Члени Інституту переймалися не лише освітніми проблемами, а й суспільними, політичними. Так, серед резолюцій третього народного з'їзду інституту у грудні 1918 р. висувалися вимоги до урядів Великої Британії й Канади затвердити українського представника на Паризьку мирну конференцію; відмінити закон про воєнні заходи 1914 р., що за-

бороняв українським громадянам Канади голосувати; відкликати урядове розпорядження, яке забороняло видавати українські книги та періодику без англomовного перекладу. Ухвалені документи були надіслані до місцевого та федерального урядів Канади і британського посольства у Вашингтоні [12, с. 98, 100]. За підтримки інституту 22 квітня 1922 р. відбулася демонстрація з протестами проти окупації Західної України. На шостому народному з'їзді інституту було прийнято резолюцію до канадського уряду з вимогою вплинути на світову дипломатію у справі визнання Західноукраїнської Народної Республіки. Інститут довгі роки допомагав рідній школі у Галичині [12, с. 128–130, 222]. Її представник Л. Ясінчук під час своєї поїздки по Канаді влітку 1929 р. був гостем вишу і збирав кошти на рідну школу в Україні [17, с. 200, 210]. Другу поїздку на Північноамериканський континент, мета якої була тотожна попередній, він здійснив у 1931–1932 рр. до 50-ліття рідної школи.

На одному із з'їздів у Саскачевані делегати дійшли думки про необхідність створення національної організації, яка б об'єднала всіх українців Канади. І в грудні 1927 р. на черговому зібранні було створено ліберальний Союз українців самостійників. Його очолив В. Свистун, який був одночасно головою інституту («Український голос», 4 січня 1928 р.) [Цит. за 3, с. 121–123]. Вже з 1929 р. СУС перебрав на себе більшу частину організаційної роботи інституту. Так, тринадцятий народний з'їзд (31 грудня 1929 – 2 січня 1930 р.) став першим з'їздом, скликаним СУС, а не інститутом. З цього моменту питання функціонування і планів СУС вирішувались на цих з'їздах. Члени інституту активно долучались до роботи в СУС. Під час судової справи над Спілкою визволення України СУС у Вінніпезі сформував Центральний протестаційний комітет, який закликав українську спільноту в Канаді виступати проти більшовицького терору. Інститут також входив до складу цього комітету і долучався до скликання протестаційних віч у Канаді та постійно розсилав протести до різних іноземних представництв. Проводились протестаційні віча і з питань польської пацифікації у Західній Україні.

У 1933 р. через Велику економічну депресію в Канаді було закрито філію інституту у Вінніпезі. Сам заклад зазнав тяжких втрат, кількість студентів істотно зменшилась [12].

При Інституті ім. П. Могили з 1932 р. діяв духовний семінар, який готував православних священників [9, с. 586]. Функціонував при Інституті та-

кож студентський гурток на чолі з М. Стечишиним, котрий скликав збори щотижня. Студенти видавали свій журнал «Бурсак». У 1917 р. постало студентське об'єднання «Каменярі», яке видавало власний журнал під одноіменною назвою. Його засновником і головою був С. Савчук [12]. «Каменярі» проводили координаційну роботу з іншими студентськими організаціями, створили Централю українських студентських гуртків, що співпрацювала з Центральним союзом українського студентства в Європі [8, с. 95]. Молодь переймалась майбутнім українців у Канаді, чітко визначала для себе необхідні кроки, щоб стати «провідниками» українського народу. Зі слів М. Гринюка, члена гуртка, для цього «перш за все вам потрібно навчитись української мови... Крім мови кожний з нас має познакомитись з історією і літературою нашого народу... Без знання історії і літератури, кожний провідник чується як той рибак, що без сіти ловить рибу» [7]. Цей виступ на зборах «Каменярів» мав на меті мотивувати студентів усвідомлювати необхідність українознавчих студій у діаспорі.

У 1932 р. Інститут спільно з Союзом українок Канади (далі – СУК) провів 3-тижневий курс домашнього господарства для українського жіноцтва. Організаторкою курсу виступила С. Стечишин, засновниця і голова СУК. Окрім побутових порад жінки прослухали лекції з літератури, історії та мистецтва [12, с. 239].

Уся робота в Інституті ім. П. Могили проводилась під кличем, що українці в Канаді повинні мати свою інтелігенцію, яка виховувалась би у вишах і була би корисною для свого народу. Інститут спонукав до пожертвувань в українській громаді і доводив, що український народ може будувати свою освіту власними силами. Він відіграв велику роль у поширенні української справи серед неукраїнського населення Канади. Саме цей виш дав поштовх до створення Української греко-православної церкви.

Діяльність Інституту ім. П. Могили спричинилася до заснування тотожного закладу в Едмонтоні. Ініціативу у цій справі виявили студенти гуртка ім. А. Коцка: В. Грицюк, І. Гринчишин, С. Микитюк, І. Киріак, П. Васишин, І. Глова, І. Гринчишин, А. Кібзей, С. Сенюк та ін. На зборах 10 березня 1918 р. було утворено Інститут ім. М. Грушевського з управою на чолі з Д. Фарбеєм. Його засновники наголошували на «всенародному» характері установи, її цілковитій незалежності від церкви. Ректором став А. Кібзей, пізніше установу очолювали М. Лучкович, П. Галицький, Ю. Стечишин, П. Ла-

зарович, П. Васишин, І. Зварич, І. Горещкий, О. Лукіянчук. Вже у 1919 р. відбулось об'єднання бурси в Едмонтоні з бурсою ім. Т. Шевченка у Вегривілі. При Інституті функціонували рідна школа, хор під керівництвом Ю. Цукорника, театральний гурток. Число студентів коливалось від 35 до 90 чол. залежно від фінансового та економічного становища установи [6, с. 7–16]. У студентів було не так багато часу для навчання, що зумовлювалось годинами роботи державних закладів освіти. Інститут у будні дні працював з 17:00 до 18:15 і з 19:00 до 20:00, а у вихідні – цілий день [6, с. 70].

У виші викладались традиційні українознавчі предмети: граматики, історія, географія, література, музика. Учні вчилися за читанками М. Матвійчука, граматики І. Левицького, М. Возняка, підручником з літературознавства В. Радзиковича, підручниками з історії О. Барвінського, Д. Дорошенка, В. Будзиновського, М. Грушевського, підручником з географії С. Рудницького тощо [6, с. 87–88].

З 1921-го по 1924 р. установа пережила кризовий період. У 1924 р. вводиться податок на членів інституту в розмірі 3-х доларів на рік, доки ситуація не поліпшиться. Було створено окремий комітет, який займався збором коштів для сплати боргу. За допомогою пожертвувань добровольців інститут втримався на плаву. В 1930 р. загальноканадська економічна криза не оминула й навчальних закладів. Але завдяки невтомній праці Інституту ім. М. Грушевського в Едмонтоні витримав і це випробування [9, с. 581–582]. Освітній заклад тісно співпрацював з Інститутом ім. П. Могили. Для координації та консолідації проукраїнських сил у 1928 р. на з'їзді було ухвалено рішення про злиття цих двох вишів. Члени інституту на своїх з'їздах обговорювали не тільки освітні та фінансові проблеми установи, а й політичні, релігійні, питання національного розвитку українців у діаспорі, негативні впливи комуністичної пропаганди на фермерство, робітництво тощо. Інститут запрошував на свої з'їзди шанованих і впливових людей. На них були присутні мер Едмонтона, міністр освіти, прем'єр-міністр провінції, ректор Альбертського університету, видатні педагоги та ін. Все це робилося з метою піднесення суспільно-політичного статусу українців у Канаді, щоб англійці мали змогу відкривати для себе таланти маловідомих для них українців. Інститут також подавав інформацію про свої з'їзди, про українське питання в Європі до щоденних англомовних канадських часописів. З 1938 р. було систематизова-

но вихід радіопрограм, які створював виш на едмонтонській радіостанції CJCA. Це робилося з метою ознайомити загал з працею інституту й, зокрема, з ідеологією СУС [6]. У 1937 р. на запрошення СУС курс з українознавства в інституті прочитав Д. Дорошенко. Його лекції мали великий успіх і курс був повторений у 1938 р. [16, с. 252].

Багаторічна діяльність Інституту засвідчує, як він активно заохочував молодь до навчання, як освітня установа підтримувала громадську діяльність студентів. Для підвищення самоповаги і збереження національної пам'яті для молоді діяли курси з українознавства. Думку українського суспільства в діаспорі формували також з'їзди членів Інституту. Через українську та канадську пресу Інститут поширював інформацію про життя в діаспорі та в Україні для мешканців Альберти.

У 1932 р. у Вінніпезі було засновано Духовний семінар, який готував православних священників.

П'ять років з 1917 р. під керівництвом католиків у Канаді працювала бурса ім. Т. Шевченка [4, с. 35, 37]. Під їх провідом також діяла колегія св. Йосифа. У 1919 р. в Йорктоні оо. Н. Декамп і Л. Боский взялися за формування української католицької колегії, яка відкрилась для студентів у жовтні 1920 р. Вихованці навчального закладу мали змогу вивчати українську, англійську, французьку, німецьку, латинську мови. Щорічно вони складали державні іспити й мали привілей при здачі екзаменів наперед з кількох предметів. Так найздібніші з них могли закінчити чотирирічний курс навчання за три роки. Багато уваги приділялось у колегії спорту. Після її закінчення випускники мали право вступити до учительської семінарії, університету чи духовної семінарії [10, с. 37]. При колегії молодь заснувала «Український літературний кружок» на чолі з В. Филиповичем [1].

З 1925 р. у Едмонтоні працював Український католицький інститут, що мав продовжувати справу бурси ім. Т. Шевченка, яка завершила свою діяльність у 1922 р. [12, с. 189].

У 1934 р. постає бурса Братства українців католиків у Саскатуні. Ініціаторами створення цієї установи були о. П. Сулятьський, О. Прийма, Й. Топущак. Студенти тут отримували місце для проживання, харчування, а вечорами мали пари з української мови, літератури, історії, співу, музики, деколи ще й з релігії. Традиційно при бурсі діяв студентський гурток [8, с. 96, 127].

Функціонували також освітні заклади при протестантських місіях, зокрема Манітобський коледж у Вінніпезі, в якому навчалися і українці. Ут-

римувались українські студенти в притулках таких міст, як Сіфтон, Тулон у Манітобі, Принс Альберт у Саскачевані, Вастао, Вегревіль, Смокі Лейк в Альберті. Варто зазначити, що в той час такі суто релігійні бурси не мали широких симпатій серед провідної верстви української молоді [9, с. 92, 577].

Чи не першою спробою створення українознавчих студій у вищих закладах Канади була резолюція до провінційного уряду Саскачевану про відкриття кафедри української мови, історії та літератури у Саскачеванському університеті, ухвалена на першому народному з'їзді Інституту імені Петра Могили у серпні 1916 р. [12, с. 53]. Хоч у міжвоєнний період українознавчі кафедри в канадських університетах так і не з'явилися, проте шлях до цього вже було прокладено.

Відсутність українознавчих студій у канадських вишах звісно не означала відсутність українських студентів у цих закладах. За підрахунками українця, інспектора шкіл у Канаді Ф. Т. Гаврилюка, першим українцем, який закінчив канадський виш (Манітобський університет) у 1913 р. був О. Жеребко, а станом на 1925 р. таких випускників було вже 28. З 1926-го по 1934 р. їх кількість зросла до 165. У 1935 р. було зареєстровано 196 українських студентів [2, с. 112]. Першою українкою, яка закінчила виш у Канаді у 1923 р. стала М. Дима (Манітобський університет) [4, с. 40]. Першою українкою, яка закінчила факультет правознавства в Манітобському університеті стала М. Вавриків у 1934 р. [19, р. 2]. Ці показники підтверджують піднесення рівня освіченості українських іммігрантів протягом міжвоєнного періоду.

Одним із перших українців котрий закінчив університет Саскачевану був В. Свистун (1918 р.), слідом за ним у 1919 р. отримав диплом вишу М. Стечишин. У 1921 р. університетську освіту здобули Ю. Стечишин, І. Яців, А. Вавринюк. Першою жінкою українського походження, котра випустилась з Саскачеванського університету була Ю. Стечишин у 1930 р., а після неї О. Стратійчук [18, р. 7].

У Саскачеванському університеті у листопаді 1930 р. українські студенти об'єдналися у студентське товариство «Альфа і омега». Членство було відкрите для всіх вихованців вишу, котрі виявляли інтерес до української історії і бажали плекати українську культуру. Головною причиною відкриття товариства було прагнення завдяки взаємодії й підтримці співвітчизників гідно увійти в університетські кола. Згідно статуту, ключовим вектором

діяльності товариства стала підтримка українських студентів. Ідея заснування товариства виникла у В. Ярмуся, як впливає з його листа до С. Стечишин від 21 березня 1954 р. До цього процесу долучилися В. Кудрик, обоє Стечишинів, І. Гнатишин, проф. Дж. В. Сімпсон [18, р. 3–4, 8].

При Альбертському університеті українські студенти у 1933 р. створили гурток «Prometheus» із завданням поширювати відомості про український визвольний рух у Європі та піднесення культурно-освітнього рівня українських переселенців [6, с. 81].

Висновки. Через відсутність українознавчих студій при канадських університетах у міжвоєнний період українці вимушені були докладати значних зусиль і коштів для розвитку власної освіти в діаспорі та збереження молоддю культурної ідентифікації своїх батьків. Так постали перші українські інститути в Канаді. Встановлення низької плати за навчання в інститутах дало змогу молоді з незаможних родин здобути вищу освіту. З роками число вступників до вишів збільшувалось, як і розширювалось коло спеціальностей, за якими навчалися студенти. Українознавчі курси залишались пріоритетними. За цей час було сформовано й налагоджено роботу з'їздів членів комітетів інститутів та бурс, котрі сприяли кращій і більш скоординованій організації діяльності освітніх установ діаспори.

Вищі освітні установи українців у Канаді створювались не з прагматичною метою, а тому не обіцяли своїм випускникам нормального працевлаштування, достойного заробітку. Дипломи інститутів були корисними хіба що для роботи у рідних школах, бурсах та інститутах, викладання в яких здійснювалось фактично на громадських засадах.

Однак, інститути стали важливими осередками українського життя в Канаді. Вони нараховували сотні членів та вихованців, які стали активними суспільними діячами, справляли істотний вплив на діяльність української спільноти. За роки функціонування виші у міжвоєнний період зробили вагомий внесок у поширення вищої освіти серед студентства, а також у пробудження національної свідомості серед своїх вихованців та української громадськості в Канаді. Варто відзначити їх роль у популяризації серед неукраїнського населення Канади відомостей про українців, українську історію, мову, літературу, церкву, звичаї, мистецтво, націокультурні цінності й тогочасні визвольні змагання нашого народу в Європі.

Українські навчальні заклади відіграли важливу роль у формуванні прошарку інтелігенції в Канаді

поряд з фермерським та робітничим населенням. Викладачі виховували у молоді почуття гордості за батьківщину своїх предків, сприяли збереженню українських традицій, спонукали до формування проукраїнських товариств. Крім освітньої, вони проводили велику націокультурну роботу серед громадськості, не даючи українству асимілюватись з місцевим населенням. Безсумнівно, зростання освіченості серед українських іммігрантів сприяло також підвищенню їх суспільно-політичного статусу в Канаді у міжвоєнний період.

Список бібліографічних посилань

1. Вісти з Колегії св. Йосифа. Канадійський українець. Вінніпег, 1924, № 49 (3 грудня). С. 5.
2. Гаврилук Ф. Т. Українці в канадійському шкільництві. *Ювілейний альманах для відмічення 50-ліття праці «Українського голосу» 1910–1960*. Вінніпег: Тризуб, 1960. С. 110–113.
3. Герус О. В. Консолідація української суспільності в Канаді. *Життєвий досвід українців в Канаді: рефлексії* / ред. кол. : О. В. Герус, І. Герус-Тарновецька, С. Ярмусь. Вінніпег: Українська вільна академія наук у Канаді, 1994. С. 115–152.
4. Ковальчук О. О. Двомовна освіта як чинник збереження ідентичності українців у Канаді та їх інтеграції в суспільство (кінець XIX – перша половина XX ст.). *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. Вип. 14. С. 25–43.
5. Ковальчук О. О. Роль українських бурс, інститутів у збереженні українства в Канаді (перша половина XX ст.). *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент: зб. наук. праць*. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 7. С. 105–119.
6. Лазарович П. І. Історія інституту ім. Мих. Грушевського в Едмонтоні, Алберта / П. І. Лазарович. *Ювілейна книга 25-ліття інституту ім. Михайла Грушевського в Едмонтоні*. Вінніпег: видано заходами і коштами Інституту; друком «Українського голосу», 1943. С. 7–94.
7. Лазарович П. І. Річні збори «Каменярів». *Канадійський фермер*. Вінніпег, 1924, № 44 (30 жовтня). С. 7.
8. Марунчак М. Г. *Історія українців Канади: у 2-х т.* Вінніпег: накладом Української вільної академії наук в Канаді, 1991. Т. 2. 512 с.
9. *Пропам'ятна книга Українського народного дому у Вінніпегу* / матеріяли до цієї книги зібрав і написав Семен Ковбель; зредагував проф. Д. Дорошенко. Вінніпег: Видано заходами і коштом Українського народного дому у Вінніпегу, 1949. 863 с.
10. Семчук С. Шкільництво. *Пропам'ятна книга з нагоди золотого ювілею поселення українського народу в Канаді* / уложена українськими католицькими священиками під проводом свого єпископа. Йорктон: Накладом єпископського ординаріату з печатні «Голосу Спасителя», 1941. С. 31–38.
11. Статут інституту ім. П. Могили (в скороченню). *Ювілейна книга 25-ліття інституту ім. Петра Могили в Саскатуні*. Вінніпег: Видано заходами і коштом Інституту; з друкарні «Українського голосу», 1945. С. 261–262.
12. Стечишин Ю. Історія українського інституту ім. Петра Могили в Саскатуні. *Ювілейна книга 25-ліття Інституту ім. Петра Могили в Саскатуні*. Вінніпег: Видано заходами і кош-

том Інституту; з друкарні «Українського голосу», 1945. С. 17–258.

13. Стечишин Ю. *Між українцями в Канаді*. Саскатун: Видання Союзу українців самостійників, 1953. 48 с.
14. Стечишин Ю. *Наші досягнення в Канаді й наше майбутнє*. Торонто: Видання Союзу українців самостійників, 1967. 28 с.
15. *Ювілейна книга 25-ліття інституту ім. Михайла Грушевського в Едмонтоні*. Вінніпег: Видано заходами і коштами Інституту; друком «Українського голосу», 1943. 207 с.
16. *Ювілейна книга 25-ліття інституту ім. Петра Могили в Саскатуні*. Вінніпег: Видано заходами і коштом Інституту; з друкарні «Українського голосу», 1945. 435 с.
17. Ясінчук Л. *За океаном: особисті помічення й переживання за час однорічного побуту в Америці*. Львів: Накладом товариства «Рідна школа», 1930. 255 с.
18. University of Manitoba Archives and special collections. Fonds MSS 274 – Alpha Omega Society fonds. Alpha Omega Society scrapbook. 250 f. URL: <https://digitalcollections.lib.umanitoba.ca/islandora/object/uofm%3A1899095>
19. University of Manitoba Archives and special collections. Fonds MSS 189, PC 193 (A03–117). Mary A. Wawrykow fonds. Newsclipping of interprovincial elocution contest featuring Mary Wawrykow, 1934. 1 f. URL: <https://digitalcollections.lib.umanitoba.ca/islandora/object/uofm%3Awawrykow>

References

1. (1924). Visty z Koliehii sv. Yosyfa [Events from St. Joseph's college] *Kanadyviskyi ukrainets* [Canadian Ukrainian]. 49, 5. [In Ukrainian].
2. Havryliuk, F. T. (1960). Ukrainetsi v kanadiiskomu shkilstvi [Ukrainians in Canadian schooling]. In *Yuvileinyi almanakh dlia vidmichennia 50-littia pratsi «Ukrainskoho holosu» 1910-1960* [The Jubilee almanac of celebration of 50th anniversary of work of «Ukrainian voice» 1910-1960]. (Pp. 110-113). Winnipeg, Canada: Tryzub. [In Ukrainian].
3. Gerus, O. V. (1994). Konsolidatsiia ukrainkoii suspilnosti v Kanadi [Consolidation of Ukrainian community in Canada]. In *Zhyttievyi dosvid ukrainetsiv v Kanadi: refleksii* [Ukrainian life experience in Canada: reflection] (Pp. 115-152). Winnipeg, Canada: Ukrainska vilna akademiia nauk u Kanadi. [In Ukrainian].
4. Kovalchuk, O. O. (2013). Dvovovna osvita yak chynnyk zberezhenia identychnosti ukrainetsiv u Kanadi ta ikh intehtatsii v suspilstvo (kinets XIX – persha polovyna XX st.) [Bilingual education as a factor of preserving the identity of Ukrainians in Canada and their integration into society (the end of the 19th - the first half of the 20th century)]. *Mizhnarodnyi Naukovyi Forum: Sotsiologiia, Psykholohiia, Pedagogika, Menedzhmen* [The International Scientific Forum: Sociology, Psychology, Pedagogics, Management: Collection of Scientific Works]. (Vol. 14, pp. 25-43) Kyiv, Ukraine: Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova. [In Ukrainian].
5. Kovalchuk, O. O. (2011). Rol ukrainskykh burs, instytutiv u zberezheni ukrainstva v Kanadi (persha polovyna XX st.) [The role of Ukrainian bursas, institutes in preservation Ukrainians in Canada (the first half of the 20th century)]. *Mizhnarodnyi Naukovyi Forum: Sotsiologiia, Psykholohiia, Pedagogika, Menedzhmen* [The International Scientific Forum: Sociology, Psychology, Pedagogics, Management: Collection of Scientific Works]. (Vol. 7, pp. 105-119). Kyiv, Ukraine: Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova. [In Ukrainian].

6. Lazarovych, P. I. (1943). *Istoriia instytutu im. Mykh. Hrushevskoho v Edmontoni, Alberta* [The History of Mykh. Hrushevsky Institute in Edmonton, Alberta]. In *Yuvileina knyha 25-littia instytutu im. Mykhaila Hrushevskoho v Edmontoni* [The Jubilee book of the 25th anniversary of the Mykhaylo Hrushevsky Institute in Edmonton]. (Pp. 7-94). Winnipeg, Canada: vydano zakhodamy i koshtamy Instytutu; drukom «Ukrainskoho holosu». [In Ukrainian].
7. Lazarovych, P. I. (1924). *Richni zbory «Kameniariv»* [Annual meeting of «Kameniariv»] *Kanadyiskyi farmer* [Canadian farmer], 44, 7. [In Ukrainian].
8. Marunchak, M. H. (1991). *Istoriia ukraintiv Kanady*. (Vols. 1-2). [The history of Ukrainians in Canada]. (Vol. 2). Winnipeg, Canada: Nakladom Ukrainskoi vilnoi akademii nauk v Kanadi. [In Ukrainian].
9. Kovbel, S. (Comp.), Doroshenko, D. (Ed.). (1949). *Propamiatna knyha Ukrainskoho narodnoho domu u Vinnipehu* [The Commemorative book of the Ukrainian People's House in Winnipeg]. Winnipeg, Canada: Vydano zakhodamy i koshtom Ukrainskoho narodnoho domu u Vinnipehu. [In Ukrainian].
10. Semchuk, S. (1941). *Shkilnytstvo* [School]. In *Propamiatna knyha z nahody zolotoho yuvileiu poselennia ukrainskoho narodu v Kanadi* [The Commemorative book on the occasion of the golden anniversary of the Ukrainian people settlement in Canada] (Pp. 31-38). Yorkton, Canada: nakladom yepyskopskoho ordynariatu z pechatni «Holosu Spasytelia». [In Ukrainian].
11. (1945). *Statut Instytutu im. P. Mohyly (v skorochenni)* [Statute of the Petro Mohyla Institute (shortened)]. In *Yuvileina knyha 25-littia instytutu im. Petra Mohyly v Saskatuni* [The jubilee book of the 25th anniversary of the Petro Mohyla Institute in Saskatoon] (Pp. 261-262). Winnipeg, Canada: vydano zakhodamy i koshtom Instytutu; z drukarni «Ukrainskoho holosu». [In Ukrainian].
12. Stechyshyn, Yu. (1945). *Istoriia ukrainskoho instytutu im. Petra Mohyly v Saskatuni* [The History of the Petro Mohyla Ukrainian Institute in Saskatoon]. In *Yuvileina knyha 25-littia Instytutu im. Petra Mohyly v Saskatuni* [The Jubilee book of the 25th anniversary of Petro Mohyla Institute in Saskatoon] (Pp. 17-258). Winnipeg, Canada: vydano zakhodamy i koshtom Instytutu; z drukarni «Ukrainskoho holosu». [In Ukrainian].
13. Stechyshyn, Yu. (1953). *Mizh ukraintsiamy v Kanadi* [Among Ukrainians in Canada]. Saskatoon, Canada: vydannia Soiuzu ukraintiv samostiinykiv. [In Ukrainian].
14. Stechyshyn, Yu. (1967). *Nashi dosiahnennia v Kanadi i nashe maibutnie* [Our achievements in Canada and our future]. Toronto, Canada: Vydannia Soiuzu ukraintiv samostiinykiv. [In Ukrainian].
15. (1943). *Yuvileina knyha 25-littia instytutu im. Mykhaila Hrushevskoho v Edmontoni* [The jubilee book of the 25th anniversary of the Mykhaylo Hrushevsky Institute in Edmonton]. Winnipeg, Canada: vydano zakhodamy i koshtamy Instytutu; drukom «Ukrainskoho holosu». [In Ukrainian].
16. (1945). *Yuvileina knyha 25-littia instytutu im. Petra Mohyly v Saskatuni* [The jubilee book of the 25th anniversary of the Petro Mohyla Institute in Saskatoon]. Winnipeg, Canada: vydano zakhodamy i koshtom Instytutu; z drukarni «Ukrainskoho holosu». [In Ukrainian].
17. Yasinchuk, L. (1930). *Za okeanom: osobysti pomichennia y perezhyvannia za chas odnorichnoho pobubutu v Amerytsi* [Beyond the ocean: personal observations and emotional experiences during a year in America]. Lviv, Ukraine: Nakladom tovarystva «Ridna shkola». [In Ukrainian].
18. *Alpha Omega Society scrapbook*. (Fonds MSS 274). University of Manitoba Archives and special collections. Retrieved from <https://digitalcollections.lib.umanitoba.ca/islandora/object/uofm%3A1899095> [In English].
19. *Newsclipping of interprovincial elocution contest featuring Mary Wawrykow, 1934*. (Fonds MSS 189, PC 193 (A03-117)). University of Manitoba Archives and special collections. Retrieved from <https://digitalcollections.lib.umanitoba.ca/islandora/object/uofm%3Awawrykow> [In English].

Olesia Dzyra,

PhD (History), ORCID: 0000-0002-3928-3824, Head of the Department of Foreign Ukrainian, Vernadsky National Library of Ukraine

HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF THE DIASPORA OF CANADA AS A MEAN OF PRESERVATION OF NATIONAL IDENTITY (1918-1939)

The period of the second wave of the Ukrainian emigration to Canada was marked by the growth in quantitative and qualitative plans of educational institutions. **The aim of the article** is to enlighten the history of the formation and development of the Ukrainian higher education in the diaspora of Canada in the period between the two world wars. **Methods** of scientific analysis and synthesis, historical comparison, statistics were used in the research. Namely, attention was paid to the emergence of the first bursas and institutes, the successful and crisis stages in their activities in the interwar period. The Ukrainian studies in the diaspora have been characterized and the importance of their introducing in the educational process for national-patriotic upbringing of youth was proved. **Scientific novelty**. The level of public activity and initiative of the Ukrainian immigrants in the building of their own bursas and institutes, such as the St. Petro Mohyla Institute in Saskatoon and the Mykhailo Hrushevsky Institute in Edmonton, the achievements of these institutions in the sphere of education are shown in the article. It was noted that Ukrainian students were engaged not only in the educational process but also in self-organizing. An example of it is the activities of the "Kameniariv" student society. The general positive impact of educational institutions on public life in the Diaspora is substantiated. Attention was also paid to training of the Ukrainian students in Canadian higher educational institutions and organizing youth associations by them. **Conclusions**. It is proved, that activity of lectures contributed to the formation of the streak of Ukrainian intellectuals, who had to keep the Ukrainian language, history, culture, customs, traditions and, in general, the Ukrainian spirit in the diaspora of Canada. The author ascertained that the rise of education among Ukrainian immigrants also contributed to the rise of their public and political status in Canada during the interwar period.

Keywords: education, diaspora of Canada, bursas, institutes, Ukrainian lecturers.

Vernadsky National Library of Ukraine
62, Volodymyrska st., Kyiv, 01001, Ukraine
e-mail: dzyraolesya@gmail.com

Стаття надійшла до редакції 05.10.2020 р.